

DEPARTAMENT

D'ECONOMÍA APLICADA

<http://www.uv.es/~villalba/>
<http://www.uv.es/~march/>

curs: 2006/07

programa de l'assignatura:

**POLITICA MEDIAMBIENTAL
I
EMPRESA**

Professors: Ángel Villalba i José Mª March Poquet

"¿Cómo podéis comprar o vender el cielo, el calor de la tierra? Esta idea nos parece extraña. No somos dueños de la frescura del aire ni del centelleo del agua. ...

... ...

Sabemos que el hombre blanco no comprende nuestra manera de ser. Le da lo mismo un pedazo de tierra que el otro, porque él es un extraño que llega en la noche a sacar de la tierra lo que necesita. La tierra no es su hermano sino su enemigo. Cuando la ha conquistado, la abandona y sigue su camino. Deja detrás de él las sepulturas de sus padres sin que le importe. Olvida la sepultura de su padre y los derechos de sus hijos. Trata a su madre la tierra, y a su hermano el cielo, como si fueran corderos y cuentas de vidrio. Su insaciable apetito devorará la tierra y dejará tras sí solo un desastre.

... ...

... . ¿Que es el hombre sin los animales? Si todos los animales hubiesen desaparecido, el hombre moriría de una gran soledad de espíritu. Porque todo lo que ocurre a los animales pronto habrá de ocurrir también al hombre. Todas las cosas están relacionadas entre sí.

... ...

Esto lo sabemos: si la tierra no pertenece al hombre, sino que el hombre pertenece a la tierra. El hombre no ha tejido la red de la vida: es sólo una hebra de ella. Todo lo que haga a la red se lo hará a sí mismo. Lo que ocurra a la tierra, ocurrirá a los hijos de la tierra. Lo sabemos. Todas las cosas están relacionadas como la sangre que une a las familias.

... ...

... . Si contamináis vuestra cama, moriréis alguna noche sofocados por vuestros propios desperdicios. ..."

Fragments de la carta dirigida pel Cap Seattle de la Tribu Suwamish, dels territoris del nord-oest dels Estats Units, al President Franklin Pierce, en resposta a l'oferta de compra de les terres dels Suwamish, en 1855.

"La concienciación ecológica no sólo es buena para la naturaleza; también tiene un efecto positivo sobre el mercado laboral. Cada vez hay mas leyes para intentar proteger el medio ambiente y la presión social ha terminado de convencer a las empresas de que no se pueden permitir el lujo de dar la impresión de desinterés por la naturaleza. El resultado de estos dos fenómenos es que el medio ambiente se ha convertido en un importante motor de creación de empleo, un sector en el que, sin embargo, no es fácil encontrar personal con una formación adecuada.

Desde un punto de vista académico, la creciente importancia cobrada por el medio ambiente ha cogido algo desprevenida a la Universidad. ..."

López Morales, Tomás: EL PAIS, 6 de febrero de 2000.

L'assignatura *POLÍTICA MEDIAMBIENTAL I EMPRESA* impartida pel departament d'Economia Aplicada, té com a objectiu cobrir, en un primer nivell, un buit existent en la majoria de plans d'estudi de les ciències socials i específicament en les relacionades amb l'activitat econòmica empresarial; ens referim al cada vegada més imprescindible estudi de la realitat mediambiental de la que formem part i que influeix inevitablement en la presa de les nostres decisions.

Els problemes a què ens enfrontem en política ambiental tenen múltiples dimensions, i les seues solucions exigixen per tant una visió transdisciplinària. És en este aspecte en què pretenem iniciar l'alumnat -com futur investigador, professional o simple ciutadà- al llarg de les classes teòriques i pràctiques, en una perspectiva més àmplia que l'estret marc imposat per l'ortodòxia econòmica.

Les explicacions i lectures a realitzar en la part teòrica es voran complementades per l'estudi i discussió de la normativa existent sobre els temes mediambientals a tractar i per les classes pràctiques.

El temari teòric es dividix en tres parts: la primera introductòria, està dedicada a la comprensió del que significa l'ecosistema per al ser humà i principalment per a l'activitat econòmica, es van tractant qüestions com la relació ser humà-natural, les respostes que ha donat la ciència econòmica davant del problema mediambiental, la perspectiva del Desenvolupament Sostenible i en esta línia el que significa l'Economia Ecològica. En la segona, nucli fonamental de l'assignatura, s'expliquen les principals possibilitats -instruments- de la Política Mediambiental en referència a l'activitat empresarial, entre altres: els Sistemes de Gestió Ambiental, l'Ecoauditoria, l'Avaluació d'Impacte Ambiental, el Màrqueting Ecològic, etc. I en la tercera., a partir de la descripció d'alguns dels problemes mediambientals que més directament ens afecten, com a ciutadans i subjectes econòmics -aigua, residus, transport, energia, boscos, etc.-, s'analitzen les polítiques sectorials aplicades, causes i conseqüències de les mateixes, en comparació amb les necessàries en funció de l'anomenat Desenvolupament Sostenible. En esta part ens detindrem en la mesura que es puga en els problemes mediambientals del nostre territori la Comunitat Valenciana.

Quant a la bibliografia, com a manuals de referència cap recomanar, per a la primera part, els llibres: *ECONOMIA ECOLÒGICA I POLÍTICA MEDIAMBIENTAL* de Joan Martínez Alier i Jordi Roca Jusmet, ed. Fons de Cultura Econòmica, 2000; i *ENTRE L'ECONOMIA I LA NATURAL* d'Oscar Fuster Redondo, ed. Els llibres de la catarata, 1999. Per a la segona, els llibres: Manuel Ludevid: *LA GESTIÓ AMBIENTAL DE L'EMPRESA*, ed. Ariel, 2000; Marià Seoanez-Calvo: *MANUAL DE GESTIÓ MEDIAMBIENTAL DE L'EMPRESA*, ed. Mundi-prensa, 1999; Vicente Conesa Fernandez-Vitòria: *INSTRUMENTS DE LA GESTIÓ AMBIENTAL EN L'EMPRESA*, ed. Mundi-Prensa, 1997. No obstant això, cada tema porta referenciada la bibliografia bàsica a utilitzar per a la seua preparació

També està a la vostra disposició la pàgina web: <http://www.uv.es/~villalba/>, (<http://www.uv.es/~march/>), on trobareu el programa de l'assignatura, els apunts dels temes de teoria i alguns dels materials a utilitzar en les discussions de les classes pràctiques, a més d'enllaços a altres pàgines web interessants des del punt de vista mediambiental. Durant el curs 2006-07 farem ús de l'**Aula Virtual**, on penjarem els apunts i diapositives utilitzades durant el curs.

Es publicaran apunts dels temes que s'expliquen en classe, dels quals es realitzarà al finalitzar el curs una prova tipus TEST, que serà la base per a la qualificació en Teoria, a complementar amb l'avaluació per l'assistència i participació en classe

TEORÍA

TEMA 1. EL SISTEMA NATURAL I EL SISTEMA SOCIAL

Introducció

1. Sistemes

2. Medi Ambient i el ser humà

3. Sistema social i medi ambient

3.1. Població, recursos i tecnologia

3.2. Coneixement, valoració i percepció

3.3. El conjunt institucional i el medi ambient

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- *CARPINTERO REDONDO, OSCAR (1999): Entre la economía y la naturaleza. Los libros de la catarata. Madrid.*
- *CONESA FERNANDEZ-VÍTORA, VICENTE (1997): Instrumentos de la gestión ambiental en la empresa. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.*
- *JACOBS, MICHAEL (1991): La economía verde. Medio ambiente, desarrollo sostenible y la política del futuro. Ed. Icaria. Barcelona, 1996.*
- *LUDEVID I ANGLADA, MANUEL (1995) : El canvi global en el medi ambient, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.*
- *MARTINEZ ALIER, JOAN y ROCA JUSMET, JORDI (2000): Economía Ecológica y Política Medioambiental. Ed. Fondo de Cultura Económica. México.*
- *MARGALEF, RAMÓN (1981): ECOLOGIA, Ed. Planeta, Barcelona.*
- *TERRADAS, JAIME (1971): ECOLOGIA, Hoy. Ed. Teide. Barcelona, 1980.*

TEMA 2: LA CIÈNCIA ECONÒMICA I EL MEDI FÍSIC

Introducció: l'aparent domini del sistema econòmic i de les seues lleis

1. L'economia i la crisi ecològica

1.1. Ús antropomòrfic o funcions econòmiques del medi ambient

1.2. Mercat i medi ambient

1.3. Externalitats i el mercat

2. Aspectes bàsics de l'economia ambiental

3. Criteris econòmics de valoració de l'impacte ambiental

3.1. Mètodes indirectes

3.2. Mètodes directes

3.3. Problemes d'estos mètodes de valoració

4. Recursos no renovables i sistemes de preus.

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- CARPINTERO REDONDO, OSCAR (1999): *Entre la economía y la naturaleza. Los libros de la catarata*. Madrid.
- CONESA FERNANDEZ-VÍTORA, VICENTE (1997): *Instrumentos de la gestión ambiental en la empresa*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México
- JACOBS, MICHAEL (1991): *La economía verde. Medio ambiente, desarrollo sostenible y la política del futuro*. Ed. Icaria. Barcelona, 1996.
- NAREDO, JOSÉ M. (1987) : *La economía en evolución. Historia y perspectivas de las categorías básicas del pensamiento económico*. Siglo XXI, Madrid.
- ROMERO, CARLOS (1994) : *Economía de los recursos ambientales y naturales*. Ed. Alianza Economía, Madrid.

TEMA 3: RELACIÓ MEDI AMBIENT - DESENVOLUPAMENT, I ECONOMIA ECOLÒGICA

1. *Té límits el creixement econòmic?*
2. *Desenvolupament sostenible*
3. *La coevolució dels sistemes social i ecològic*
4. *Economia Ecològica*

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- AGUILERA KLINK, FEDERICO Y ALCÁNTARA, VICENTE (1994) : *De la economía ambiental a la Economía Ecológica*. Ed. Icaria. Barcelona. (Ver también el artículo de J. M. Naredo).
- CARPINTERO REDONDO, OSCAR (1999): *Entre la economía y la naturaleza. Los libros de la catarata*. Madrid.
- GEORGESCU-ROEGEN, NICHOLAS. "Energía y mitos económicos", en *El Trimestre Económico*. nº 168. Octubre-diciembre, 1975
- JACOBS, MICHAEL: *La economía verde, medio ambiente, desarrollo sostenible y la política del futuro*. Ed Icaria, 1996.
- JIMENEZ HERRERO, LUIS M. (2000): *Desarrollo sostenible. Transición hacia la coevolución global*. Pirámide. Madrid
- MEADOWS, D.H.; MEADOWS, D.L. & RANDERS, J. (1992) : *Más allá de los límites del crecimiento*. Ed. El País-Aguilar. Madrid.
- NAREDO, JOSÉ M. (1987) : *La economía en evolución. Historia y perspectivas de las categorías básicas del pensamiento económico*. Siglo XXI, Madrid.
- TOMÁS CARPI, J.A. (1996) : *Desarrollo integral y medio ambiente*. Departamento de Economía Aplicada. Universidad de Valencia.

TEMA 4: LA POLÍTICA MEDIAMBIENTAL I L'EMPRESA

Introducció

1. *Política ambiental. Política mediambiental de la Unió Europea.*
 - 1.1. *Política ambiental*
 - 1.2. *Política mediambiental de la Unió Europea.*
2. *La responsabilitat per danys ambientals en la Unió Europea*
3. *Els instruments de la política mediambiental*
 - 3.1. *Normes reguladores i instruments econòmics*
 - 3.2. *La imposició mediambiental i l'empresa*
4. *L'empresa i el medi ambient*
 - 4.1. *Realitat actual i factors de canvi*
 - 4.2. *Una nova perspectiva.*
 - 4.3. *El paper dels distints agents socials.*
5. *L'ambientalització de l'empresa*
 - 5.1. *L'ecoeficiència*
 - 5.2. *El procés a seguir*
6. *Mesurar, avaluar i comunicar l'actuació ambiental de l'empresa: La Comptabilitat Ambiental de l'empresa*
 - 6.1. *Mesurament*
 - 6.2. *Avaluació*
 - 6.3. *Comunicació*

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- CONESA FERNANDEZ-VÍTORA, VICENTE (1997): *Instrumentos de la gestión ambiental en la empresa*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México. (Tema II).
- HERNÁNDEZ, LUIS (1993): *Gestión medioambiental en la empresa*. Ed. Deusto. Bilbao.
- LUDEVID, MANUEL (2000): *La gestión medioambiental de la empresa*. Ed. Ariel. Barcelona.
- RUESGA, SANTOS, M. Y DURÁN, GEMMA (coordinadores) (1995): *Empresa y medio ambiente*. Ed. Pirámide. Madrid.
- SEOANEZ CALVO, MARIANO y ANGULO AGUADO, IRENE (1999): *Manual de gestión medioambiental de la empresa*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.

TEMA 5: ELS SISTEMES DE GESTIÓ MEDIAMBIENTAL EN L'EMPRESA (SGMA)

Introducció

1. *Els sistemes de gestió ambiental en l'empresa (SGMA)*
 - 1.1. *Concepte*
 - 1.2. *Objectius*
 - 1.3. *Implantació de SGMA*
 - 1.4. *Metodologia per a la implantació de SGMA*
 - 1.5. *Avantatges de la implantació d'un SGMA*
2. *Norma UNIX-EN ISO 14.001 i Reglament Europeu (EMAS)*
 - 2.1. *Norma UNE-EN ISO 14.001*
 - 2.2. *Reglament Europeu EMAS*
3. *Instruments de la gestió ambiental en l'empresa*
 - 3.1. *Instruments preventius*
 - 3.2. *Instruments correctius*
 - 3.3. *Instruments auxiliars*

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- CONESA FERNANDEZ-VÍTORA, VICENTE (1997): *Instrumentos de la gestión ambiental en la empresa*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.
- LUDEVID, MANUEL (2000): *La gestión medioambiental de la empresa*. Ed. Ariel. Barcelona.
- RUESGA, SANTOS, M. Y DURÁN, GEMMA (coordinadores) (1995): *Empresa y medio ambiente*. Ed. Pirámide. Madrid.
- SEOANEZ CALVO, MARIANO y ANGULO AGUADO, IRENE (1999): *Manual de gestión medioambiental de la empresa*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.
- GENERALITAT VALENCIANA (2001): *EMAS Manual para la implantación de sistemas de gestión medioambiental*.

TEMA 6: L'AVALUACIÓ D'IMPACTE AMBIENTAL (EIA) I L'ESTUDI D'IMPACTE AMBIENTAL (EsIA).

Introducció

1. Avaluació d'impacte ambiental

1.1. Concepte i principis generals

1.2. Tipus

1.3. Procediment

2. L'estudi d'impacte ambiental

2.1. Concepte

2.2. Procediment

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- CONESA FERNANDEZ-VÍTORA, VICENTE (1997): *Instrumentos de la gestión ambiental en la empresa*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México. (Temas: III y VI).
- LUDEVID, MANUEL (2000): *La gestión medioambiental de la empresa*. Ed. Ariel. Barcelona.
- SEOANEZ CALVO, MARIANO y ANGULO AGUADO, IRENE (1999): *Manual de gestión medioambiental de la empresa*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.

TEMA 7: L'AUDITORIA MEDIAMBIENTAL

Introducció

1. *Concepte, objectius i tipus de l'ama*
 - 1.1. *Concepte*
 - 1.2. *Objectius*
 - 1.3. *Tipus d'auditories mediambientals*
2. *Els auditors mediambientals*
3. *Instruments de l'auditoria mediambiental*
4. *Metodologia general de l'auditoria mediambiental*

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- *ARANGÜENA PERNAS, AURELIO (1994): Auditoria medioambiental en la empresa. Ed. Centro de Estudios Ramón Areces, s.a.. Madrid.*
- *CONESA FERNANDEZ-VÍTORA, VICENTE (1997): Instrumentos de la gestión ambiental en la empresa. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.*
- *LUDEVID, MANUEL (2000): La gestión medioambiental de la empresa. Ed. Ariel. Barcelona.*
- *RUESGA, SANTOS M. Y DURÁN, GEMMA (1995): Empresa y medio ambiente. Ed. Pirámide. Madrid.*
- *SEOANEZ CALVO, MARIANO y ANGULO AGUADO, IRENE (1999): Manual de gestión medioambiental de la empresa. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.*

TEMA 8: MÀRQUETING ECOLÒGIC

1. Concepte
2. Consumidor i producte ecològic
3. L'empresa i el màrqueting ecològic
4. Instruments del màrqueting ecològic
 - 4.1. *Producte, Anàlisi del Cicle de la Vida (ACV)*
 - 4.2. Etiquetatge ecològic
 - 4.3. Preu
 - 4.4. Promoció
 - 4.5. Distribució
5. Estratègies de màrqueting ecològic

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- CALOMARDE, JOSE V. (2000): Marketing ecológico. Ed. Pirámide ESIC. Madrid.
- SEOANEZ CALVO, MARIANO y ANGULO AGUADO, IRENE (1999): Manual de gestión medioambiental de la empresa. Ed. Mundi-Prensa. Madrid-Barcelona-México.
- GENERALITAT VALENCIANA (1999): Símbolos y marcas verdes.

TEMA 9: PREVENCIÓ I CONTROL INTEGRATS DE LA CONTAMINACIÓ (IPPC)

1. Directiva de la UE relativa a la prevenció i control integrats de la contaminació (IPPC)
 - 1.1. Millors Tècniques Disponibles
 - 1.2. Procediments Administratius
 - 1.3. Transparència Informativa
2. Inventari Europeu d'Emissions Contaminants (EPER)
 - 2.1. Objectius
 - 2.2. Estructura i funcionament
3. Llei 16/2002, d'1 de juliol, de Prevenció i Control Integrats de la Contaminació.
 - 3.1. L'Autorització ambiental integrada
 - 3.2. Règim jurídic
4. La indústria espanyola i la prevenció i control integrats de la contaminació (IPPC)
 - 4.1. Sectors industrials
 - 4.2. Distribució geogràfica
- 4.3. Conclusions

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- Directiva 96/61/CE del Consejo de 24 de septiembre de 1996 relativa a la prevención y al control integrados de la contaminación.
- Decisión 2000/479/CE. Respecto a la implementación del Registro de Europeo de Emisiones.
- Ley 16/2002, de 1 de julio, de prevención y control integrados de la contaminación.
- Dirección de Internet de la Fundación Entorno:
<http://www.fundacion-entorno.org/>
- Dirección de Internet de EPER España:
http://www.eper-es.com/index_informacion.htm

TEMA 10: ELS RESIDUS. RESIDUS INDUSTRIALS, RESIDUS SÒLIDS URBANS I POLÍTICA DE RESIDUS

Introducció

- 1. Els residus, la seua generació i tipologia*
- 2. Residus gasosos i líquids*
 - 2.1. La contaminació atmosfèrica*
 - 2.2. Abocaments líquids*
- 3. Els residus sòlids industrials i agrícoles*
 - 3.1. Residus industrials*
 - 3.2. Residus agrícoles i ramaders*
- 4. Residus sòlids urbans (RSU)*
 - 4.1. Resposta política davant dels RSU*
 - 4.1.1. Llei d'envasos i residus d'envasos*
 - 4.1.2. Els RSU i la iniciativa privada*
 - 4.1.3. Problemàtica de l'arreglada selectiva*
 - 4.2. Objectius per a una gestió sostenible dels residus sòlids urbans*
 - 4.2.1. Prevenció o reducció*
 - 4.2.2. Reutilització*
 - 4.2.3. Reciclatge*
 - 4.2.4. Destí o disposició final dels RSU no aprofitables*

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- BRAVO, CARLOS; DEL VAL, ALFONSO y DE URALDE, JUAN LÓPEZ (1995): “La insostenible situación de los residuos en España”, en La situación del mundo 1995 Informe del Worldwatch Institute. Ed. EMECE.
- DEL VAL, ALFONSO (1996): “Tratamiento de los residuos sólidos urbanos”, en Jornades sobre residus sòlids, CCOO.
- ECOSISTEMAS nº 19 (1997): Especial envases.
- OTERO DEL PERAL (1992): Residuos sólidos urbanos. MOPT.
- *Normativa sobre envases, residuos y Ley 16/2002, de 1 de julio (IPPC)*

TEMA 11: EL TRANSPORT I EL MEDI AMBIENT A ESPANYA

1. Introducció
2. El transport i els ecosistemes
3. El transport a Espanya
4. Els efectes ambientals del transport
5. Les conseqüències socials del transport
6. El projecte institucional per al futur del transport a Espanya
 - 6.1. El pla director d'infraestructures
 - 6.2. Interrogants enfront del PDI
7. La necessitat d'una nova cultura del transport
8. L'estabilització ecològica del transport

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- ESTEVAN, ANTONIO Y SANZ, ALFONSO: *“La estabilización ecológica del transporte en España”*. En *La situación del mundo 1994. Informe del Worldwatch Institute*. Emece Editores. Barcelona.
- ESTEVAN, ANTONIO Y SANZ, ALFONSO: *Hacia la reconversión ecológica del transporte en España*. Ed. Bakeaz y CCOO. 1996. Bilbao y Madrid.
- MARTÍN BARAJAS, SANTIAGO: *“El Plan Directos de Infraestructuras 1993-2007”*. En la revista GAIA nº3, otoño 1993. Madrid.
- SANTAMARTA, JOSÉ: *“Transporte y medio ambiente”*. En la revista GAIA nº3, otoño 1993. Madrid.
- SORIA Y PUIG, ARTURO: *“¿A qué se llama transporte?”*. En la revista GAIA nº3, otoño 1993. Madrid.

TEMA 12: L'AIGUA I LA POLÍTICA HIDRÀULICA A ESPANYA

1. *L'aigua, el cicle hidrològic i l'home*
2. *Els principals usos humans de l'aigua*
3. *Els recursos hídrics a Espanya*
4. *Els usos de l'aigua i la demanda hídrica a Espanya*
5. *La qualitat de l'aigua a Espanya*
6. *La planificació hidràulica i la llei d'aigües: el Pla Hidrològic Nacional i alternativa.*
7. *Conclusions*

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- AGUILERA KLINK, FEDERICO (Coord.): *Economía del agua*. Ministerio de agricultura, pesca y alimentación. Madrid, 1992.
- BBV: *El agua*, Revista *El campo del Servicio de Estudios BBV* nº 132
- JIMÉNEZ HERRERO, LUIS: *Medio Ambiente y Desarrollo Alternativo*. Ed. IEPA-LA. Madrid, 1989. cap. XI.
- MARTINEZ GALLUR, CONSTANTINO Y TOBARRA OCHOA, PEDRO: “Gestión eficiente del agua”, en Soler Manuel, Manuel A. *Manual de gestión del medio ambiente*. Ed. Ariel. Barcelona 1997.
- MARTINEZ RUIZ, JUAN: “La situación de los recursos hídricos en España. 1992”. En *La situación del mundo 1993. Un informe del Worldwatch Institute sobre desarrollo y medio ambiente*. Ed. Apóstrofe.
- POSTEL, SANDRA (1993): “La batalla contra la escasez del agua”. En *La situación del mundo 1993. Un informe del Worldwatch Institute sobre desarrollo y medio ambiente*. Ed. Apóstrofe.

TEMA 13: L'ENERGIA I LA POLÍTICA ENERGÈTICA.

1. *L'energia la naturalesa i l'home.*
2. *Les energia fòssils.*
3. *Les energies renovables.*
4. *L'energia nuclear.*
5. *La situació energètica a la Comunitat Valenciana.*
6. *La política energètica nacional.*
7. *Polítiques energètiques alternatives.*

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- ARNAL IBÀÑEZ, CARLES Y HERNÁNDEZ I DOBON, FRANCESC JESÚS (1993): *Verd fosc. Una aproximació ecologista al medi ambient valencià.* Ed. Actualitat Valenciana. València.
- AVIN, CHRISTOPHER Y LENSSEN NICHOLAS (1994): "Nuevas orientaciones de la industria eléctrica". En: *La situación del mundo 1994. Un informe del Worldwatch Institute*. Ed. Emece. Barcelona.
- FLAVIN, CHRISTOPHER (1992): "Puente hacia un modelo energético sostenible". En: *La situación del mundo 1992. Un informe del Worldwatch Institute sobre desarrollo y medio ambiente*. Ed. Apóstrofe.
- Georgescu-Roegen, Nicholas (1975): "Energía y mitos económicos", en *El abril/junio de 1983, México. Trimestre Económico* nº 168, octubre/diciembre de 1975, México.
- Georgescu-Roegen, Nicholas (1983): "La Teoría Energética del Valor Económico: un sofisma particular", en *El Trimestre Económico*, nº 198,
- LANDABASO, ANGEL (1990): "Energía y Medio Ambiente, una perspectiva europea". En *Ekonomiaz* nº 17. Gobierno Vasco. Bilbao, 2º cuatrimestre 1990.
- LENSEN, NICHOLAS (1992): "Haciendo frente a los residuos nucleares". En: *La situación del mundo 1992. Un informe del Worldwatch Institute sobre desarrollo y medio ambiente*. Ed. Apóstrofe.
- MINISTERIO DE INDUSTRIA, COMERCIO Y TURISMO (1992): *Manual de Energías Renovables*, 6 vol. Ed. Cinco Días..
- VALERO CAPILLA, ANTONIO (1994): "Reflexiones sobre los costes energéticos de la sociedad actual". En *Economía Industrial* nº 297. El reto industrial del medio ambiente. Ministerio de Industria y Energía. Madrid. Mayo/junio 1994.

PRÀCTICA

Esta part de l'assignatura pretén ser un complement del que estudia teoria, seguint acostar a l'alumne/a a la realitat mediambiental en la que està inserit i/o en la que en un futur pròxim realitzarà la seua activitat professional. La base serà la captació d'informació, per part de l'alumne/a i la reflexió i discussió sobre aquella en classe.

Les classes pràctiques es compondran de tres tipus d'activitat: la realització de treballs tant individuals com en grup, la visualització de vídeos i discussió sobre els temes que tracten estos, complementats amb material divers - articles, normatives, estudis, etc.- durant el període de temps que es requereisca per a fer els treballs, i l'exposició final en classe dels treballs realitzats en grup, sempre que este tinga més d'un component.

Respecte als treballs l'alumnat deurà realitzar **obligatòriament** dos treballs de la forma següent:

a) Un treball curt d'entre 4 i 10 folis d'extensió (sense comptar pàgina de títol, en la que vindrà especificat clarament el tema del treball, i cognoms, nom i grup de l'autor/a), la realització del qual serà de forma **individual** perquè l'objectiu serà apreciar la sensibilitat mediambiental del seu autor/a, podent-se triar entre els següents temes:

1. Experiència obtinguda en l'assistència, durant el curs, a una xarrada, taula redona, curset, acte reivindicatiu, etc. sobre un tema mediambiental.
2. Estudi de la realitat mediambiental del nostre municipi o barri -si vivim en una gran ciutat-. Es tracta ací d'explicar, sobretot, **les nostres percepcions individuals**, complementades i enriquides amb opinions i informació procedent de terceres persones afectades i/o responsables de dites situacions. Es pot enriquir el treball amb la realització d'una minienquesta a ciutadans/as de la comunitat que analitzem. També és aconsellable introduir suggerències raonades per a la solució dels possibles problemes. No servix per a este treball la sola utilització de material publicat, així com tampoc es tracta d'obtindre un compendi de dades.

b) Un treball **en grup**, amb un nombre de components d'entre 1 i 8, a fi d'exposar-lo en classe durant l'últim mes del curs (deuran exposar-los els grups compost per 2 o més persones). Este treball constarà d'un mínim de 10 folis per participant en el grup. Si bé la base del treball serà informació exterior oferida per algun organisme o obtinguda d'una altra manera, el que més es valorarà serà l'estudi i les conclusions que obtinguem de la dita informació. Es podrà triar entre els temes següents, o algun altre lligat a la nostra problemàtica mediambiental, que siga presentat al professor i este l'accepte:

1. Estudi d'una empresa que tinga o este en procés d'obtenció d'un certificat d'aplicació d'un SGM (ISO 14001 o EMAS, la relació d'empreses es pot obtindre consultant el professor). Es tractarà d'esbrinar el procés seguit per l'empresa en l'obtenció del certificat: motivació del mateix, cost, dificultats, experiències i avantatges que ha experimentat i experimenta. Tot això per mitjà d'entrevistes i material proporcionat per l'empresa. L'esquema del treball es troba en la pàgina web de l'assignatura. **ESTE TREBALL PUNTUARÀ MÉS QUE LES ALTRES ALTERNATIVES.**
2. Les PIMES i el medi ambient, política desenvolupada per l'IMPIVA. Complementant el treball amb l'anàlisi de la problemàtica mediambiental d'algun sector de la indústria valenciana i la política mediambiental aplicada per l'Institut Tecnològic corresponent. Es tracta de fer visites a l'IMPIVA i a l'Institut Tecnològic que s'elegisca.
3. Treball sobre la política energètica de la Generalitat Valenciana, Pla Eòlic i polèmica amb el desenvolupament del mateix en els municipis de l'interior de la Comunitat. Desenvolupament d'altres energies no contaminants, i ajudes a les empreses i a particulars en matèria d'energies alternatives. Centre a consultar, l'Agència Valenciana de l'Energia.
4. Estudi en la Conselleria corresponent d'alguna de les polítiques seguides per la Generalitat en esta matèria: residus, aigua i política hidràulica, lluita contra els incendis i política forestal, educació ambiental, etc.
5. Visita i estudi del funcionament i problemàtica de la depuració d'aigües, amb visita a la depuradora de Pinedo, a la del Saler, o a alguna altra en funcionament.
6. Visita al Centre d'Educació Ambiental de Sagunt (Masia dels Frares). Es tractarà d'obtindre informació sobre l'experiència d'este centre, que es realitza en l'actualitat i que perspectives té. Totes les visites es deuran concentrar en 1 o 2 dies com a màxim.
7. Treball sobre agricultura ecològica, situació i perspectives de la mateixa a la Comunitat Valenciana, comercialització dels productes, ajudes oficials. Tot això basat en una experiència pràctica, que pot ser la visita al Mas de Noguera a Caudiel, Castelló. És esta una mostra d'alternativa de desenvolupament rural, on es compagina agricultura ecològica, autosostenibilitat energètica, aprofitament eficient i depuració de l'aigua, turisme i centre educatiu de muntanya, etc. A més de ser un Centre Rural d'Informació Europea.

8. Idem. que l'anterior però amb visita al centre d'ecoturisme i formació EL TEULARET, a Enguera, que compta amb les ISO 9001, 2000 i 14001, a més, amb EMAS. www.teularet.com
9. Visita a qualsevol altre centre d'estudi i protecció mediambiental que siga interessant.

ELS SEGÜENTS TREBALLS SÓN RECOMANABLES NOMÉS PER A GRUPS REDUÏTS DE 3 O MENYS ALUMNES

10. El canvi climàtic, Protocol de Kyoto, conseqüències del mateix per a l'activitat econòmica espanyola i valenciana.
11. Problemàtica de l'aigua, la política hidràulica i el Pla Hidrològic Nacional: tranvasament de l'Ebre, alternativa al mateix, desaladores, etc.
12. Treball en profunditat sobre l'AU o sobre el transport a València ciutat. Centrant-se en la política de transport i en les discussions que esta origina (una bona font de dades són els articles de premsa de l'actual i del passat any).
13. Treball en profunditat sobre els residus sòlids urbans i les perspectives dels mateixos ant la nova normativa, europea, estatal i de la comunitat. És fonamental en este treball a part d'estudiar la normativa existent, vore experiències realitzades en altres llocs, la qual cosa es pot fer inclús via Internet..
14. Estudi de la realitat i possibilitats del CIDAM (Centre d'Informació i Documentació Ambiental de la Comunitat Valenciana).
15. Qualsevol altre tema que li interesse a l'alumnat i que ens afecte. Prèvia consulta amb el professor.

En els treballs a més del nom i cognoms dels seus realitzadors caldrà indicar el grup en què estan matriculats. Serà **FONAMENTAL ESPECIFICAR TOTA LA BIBLIOGRAFIA I MATERIAL UTILITZATS** per a la seua realització

Durant les últimes setmanes de classe s'exposaran els treballs en l'aula, en la dita exposició es valorarà:

- El contingut del treball.
- L'amenitat i atractiu de l'exposició.

En el període en què l'alumnat està realitzant els treballs, en les classes pràctiques es projectaran vídeos de temàtica medi ambient-societat relacionats en la mesura que es pugua amb algunes classes teòriques i s'establiran col·loquis sobre els mateixos, recolzant-se també en el material publicat per a les classes pràctiques i el material que aportació l'alumnat. Alguns dels vídeos que vorem seran:

- Després de riu.
- El futur dels boscos
- Or verd
- Les llavors de la ira
- Agricultura ecològica
- Transgènics
- Residus sòlids urbans
- Dioxines
- Incineradores
- El problema de l'aigua a Espanya i la restauració del bosc mediterrani
- L'energia i energies renovables
- El canvi climàtic
- etc.

Altres temes que s'estudiaran en classes pràctiques seran les normatives mediambientals més rellevants. Per a facilitar el desenvolupament d'estes classes posarem a disposició de l'alumnat una publicació amb material respecte d'això.

A partir dels vídeos, del material publicat per a les classes de pràctiques i del que es parle respecte a ells es realitzarà un **TEST OBLIGATORI** al final de curs..

En l'avaluació de la part pràctica es tindran en compte per orde d'importància les següents variables

- La qualitat dels treballs realitzats i de l'exposició dels mateixos (per a això **cada persona serà l'encarregada d'exposar la part del treball a què més s'haja dedicat**).
- La nota en el TEST.
- La participació en classe.
- L'assistència a classe, que serà controlada periòdicament per firmes.

- - -

La qualificació final de l'assignatura s'obtindrà d'una mitjana del que obté teoria i pràctiques, tenint en compte **que PER A APROVAR L'ASSIGNATURA NO ES PODRÀ CONVALIDAR UNA NOTA MENOR A UN 3 EN TEORIA, NI DEIXAR DE REALITZAR ELS TREBALLS PRÀCTICS.**

A continuació proporcionem una sèrie d'enllaços d'INTERNET que seran, sens dubte, d'ajuda en la realització dels treballs de practiques

INTERNET, enllaços mediambientals.

AIGUA:

- <http://www.agua-debate.org/> fundación ecología y desarrollo, agua, debate y racionalidad.
- <http://www.upf.es/occ/aiguariu/> AIGUARIUM web interactiva del agua.
- <http://www.nodo50.org/ecologistas/accion/agua/home.htm> Ecologistas en acción, página del agua.
- <http://www.upv.es/ria/index.html> Fundación para el Fomento de la Ingeniería del Agua.
- <http://hispagua.cedex.es/> Sistema español de información sobre el agua

CANVI CLIMÀTIC

- <http://www.ozono.cubaweb.cu/> Centro de Investigaciones del Ozono
- <http://www.nodo50.org/ecologistas/accion/clima/impactos.htm> Ecologistas en acción, clima.
- http://www.conicyt.cl/explora/noticias/cumbre/ef_invern.html

EMPRESA I MEDI AMBIENT

- <http://www.ictnet.es/%2binnova/> INNOVA, eines de gestió ambiental.
- <http://www.aenor.es/>
- <http://www.ambientum.com/>
- <http://www.cipn.es/index.htm> Gencat, centro para la empresa y el medio ambiente.
- <http://www.ictnet.es/esp/comunidades/gestma/default.htm> ICTNET, comunidades, gestión medioambiental.
- <http://europa.eu.int/comm/environment/emas/> EMAS - The Eco-Management and Audit Scheme
- <http://www.enac.es/espanol.html> Entidad Nacional de Acreditación
- <http://www.epa.gov/opptintr/acctg/earesources.htm> Resources Available from the Environmental Accounting Project
- <http://www.fundacion-entorno.org/>
- <http://www.quality.co.uk/iso14000.htm#gendscript> International Standard ISO 14000
- <http://www.oree.org/> le premier site d'information sur la gestion environnementale
- <http://www.feriambiental.com/> feria permanente de tecnologías ambientales
- <http://www.subproductos.net/>

ENERGIA

- <http://www.energiasostenible.org/> grupo de científicos y técnicos por un futuro no nuclear
- <http://www.energiasrenovables-larevista.es> revista sobre la energía
- <http://www.energuia.com/> guía sobre la energía
- <http://www.censolar.es/> centro de estudios sobre la energía solar
- <http://circe.cps.unizar.es/> centro de investigación de recursos y consumos energéticos
- <http://www.ictnet.es/esp/comunidades/energia/default.htm#2> ICTNET energías renovables
- <http://www.tecnipublicaciones.com/energias/> AMD Press energía
- <http://idaie.qsystems.es/home.asp> instituto para la diversificación y ahorro de la energía
- <http://www.ciemat.es/> Centro de investigaciones energéticas, medioambientales y tecnológicas
- <http://www.censolar.es/seba> asociación de servicios energéticos básicos autónomos
- <http://www.undp.org/seed/eap/activities/wea/> World Energy Assessment

INFORMACIÓ MEDIAMBIENTAL

- <http://www.gva.es/coma/ma.htm> Conselleria de Medi Ambient Generalitat Valenciana
- <http://www.mma.es/> Ministerio de Medio Ambiente
- <http://www.ambientum.com/>

- <http://www.criecv.org/> Centro rural de información europea
- <http://www.cindoc.csic.es/> Centro de Información y Documentación Científica
- <http://www.cat-sostenible.org/> Consell Asesor per al Desenvolupament Sostenible
- <http://www.fdg.es/ecoag/default.htm> Ecoagenda
- <http://alojados.lesein.es/ecologia/> Ecología Naturaleza y Medio Ambiente
- <http://www.enature.com/>
- <http://www.euroguide.org/euroguide/subject-listing/>
- <http://www.ictnet.es/html-cat/sersus/privado/medio/recursos.htm>
- <http://www.rediris.es/list/info/ambiental.es.html>
- <http://www.uv.es/~mediambi/>
- http://europa.eu.int/comm/dgs/environment/index_es.htm Comisión Europea (medio ambiente)
- <http://www.natuweb.com/> naturweb QUERCUS
- <http://www.rolac.unep.mx/geo2000/> PNUMA informe 2000
- <http://www.redalternativa.com/index3.htm>
- <http://www.sierraclub.org/>
- <http://www.bioforum.net/>
- <http://www.medioambiente.gov.ar/acuerdos/convenciones/rio92/Default.htm> Acuerdos Rio 92
- <http://www.wcmc.org.uk/dynamic/desert/> centro de información sobre desertificación
- <http://www.pangea.org/~vmitjans/index.html> El Webó Verde
- <http://explorezone.com/>
- <http://europa.eu.int/scadplus/>
- <http://www.epa.gov/> Agencia norteamericana del medio ambiente

LEGISLACIÓ

- <http://www.laley.net/>
- <http://fcae.ua.es/boe/>
- <http://www.igsap.map.es/cia/boletines/boletin.htm>
- <http://redireccion.com/>
- http://europa.eu.int/eur-lex/es/lif/ind/es_analytical_index_15.html
- <http://www.iddeo.com/index2.html>
- <http://www.infobel.com/World/>
- <http://www.gencat.es/mediamb/ipai.htm>
- http://www.gencat.es/mediamb/lleis/ellei_i.htm?boe
- http://europa.eu.int/comm/environment/index_es.htm
- <http://www.ictnet.es/esp/servicios/normativa/default.htm>
- <http://leggio.com/>
- <http://www.accesosis.es/negociudad/rda/> revista de derecho ambiental
- <http://www.asser.nl/EEL/> the European Environmental Law

LINKS I BUSCADORS AMBIENTALS

- <http://www.ulb.ac.be/ceese/meta/cds.html>
- <http://www.buscanatura.com/>
- <http://www.quercus.es/servicios/bookmark.htm>
- <http://www.ecoplus.org/>
- <http://www.natuweb.com/iconos/enlaces/enlaces.asp>
- <http://www1.ceit.es/Asignaturas/ecologia/Hipertexto/00General/Enlaces.html>
- <http://www.webdirectory.com/>
- <http://www.lib.kth.se/~lg/envsite.htm>
- <http://www.lareserva.com/>
- <http://www.iddeo.com/index2.html>
- <http://www.gencat.es/mediamb/links.htm>
- <http://www.telepolis.com/cgi-bin/t30/URNREDIR?tema=monograf&dir=mono076>
- <http://www.telepolis.com/cgi-bin/t30/IDISTRITOSEC?distrito=Medio+ambiente>
- <http://www.ictnet.es/terrabit/castella/robotver.htm>

ORGANITZACIONS DE DEFENSA MEDIAMBIENTAL

- <http://www.wwf.es/home.php> ADENA
- <http://www.panda.org/french-spanish.cfm>
- <http://www.ictnet.es/+aproma/>
- <http://www.tierra.org/> AMIGOS DE LA TIERRA
- <http://www.bme.es/cidn/second.htm> consejo ibérico para la defensa de la naturaleza
- <http://www.depana.org/>
- <http://www.nodo50.org/ecologistas/> ecologistas en acción
- <http://www.euroecolecon.org/> european society for ecological economics
- <http://www.terra.org/> fundación terra
- <http://www.greenpeace.es/>
- <http://www.verdes.es/home.htm> los verdes
- <http://www.medforum.org/spanish/index.htm>
- <http://www.eurosur.org/rebellion/ecologia.htm>
- <http://www.quercus.es/servicios/otroswww.htm>
- <http://www.unep.org/> Naciones Unidas

RESIDUS I CONTAMINACIÓ

- <http://www.ecoembes.com/indexe.htm>
- <http://www.gencat.es/mediamb/oia/guiadeixalleries.htm>
- <http://www.revistaresiduos.com/>
- <http://www.gencat.es/mediamb/ea/virtual/vvirtual.htm>

REVISTES DE MEDI AMBIENT

- <http://www.interbook.net/personal/jigonsa/>
- <http://www.acampa.com/>
- <http://www.boreas.org/index2.htm>
- <http://www.bornet.es/>
- <http://www.cienciadigital.net/>
- <http://www.ecoindustria.com/>
- http://www.h-economica.uab.es/tercicle/econecol/es_econecol.html#seccion7
- <http://www.elsevier.com/homepage/sae/econbase/ecolec/menu.sht>
- <http://www.islandpress.org/>
- <http://highwire.stanford.edu/top/journals.dtl>
- <http://www.gencat.es/mediamb/revista/portada24.htm>
- <http://www.phschool.com/science/planetdiary/>
- <http://www.quercus.es/>
- <http://www.ecologistasenaccion.org/>
- <http://www.theecologist.org/>
- <http://www.the-ecotimes.com/>
- <http://tierra.rediris.es/TT/>
- <http://www.ideal.es/waste/>